

Nr 255.

Av herr **Pauli**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.*

Vid 1926 års riksdag framställdes i en kungl. proposition (nr 200) förslaget, att Kungsholmens realskola i Stockholm måtte utvidgas till ett fullständigt högre läroverk med såväl fyraårigt latin- och realgymnasium som treårigt latin- och realgymnasium, till vilket även kvinnliga lärjungar skulle i viss utsträckning erhålla tillträde. Riksdagen avsåg propositionens hemställan, huvudsakligen av det av statsutskottsmajoriteten anförda skälet, att behovet av ökat gymnasieutrymme i Stockholm icke kunde anses vara så angeläget och trängande, att den förevarande organisationsfrågan borde upptagas till avgörande, »innan ännu det omfattande spörsmålet om en ny läroverksorganisation blivit i allo prövat och utrett». Då nu i år spörsmålet om en genomgående omorganisation av vårt högre skolväsen upptagits till behandling i en kungl. proposition och det anförda principiella hindret sålunda kan anses vara undanröjt, måste det väcka förvåning, att den sedan åratals tillbaka aktuella frågan om ett gymnasium på Kungsholmen icke med ett ord berörts i regeringsförslaget. Det enda, som i propositionen säges om Kungsholmsläroverket, är, att det allt fortfarande skall vara en realskola för gossar. Att ur fjolårets riksdagsbeslut utläsa någon uppmaning till regeringen att på detta sätt skrinlägga hela frågan, torde vara omöjligt för var och en som uppmärksamt följt ärendets behandling. Snarare låg det i utskottets uttalande en vink om att saken borde återupptagas i ett större sammanhang.

Att ett verkligt och starkt känt behov av ett nytt gymnasium i Stockholm förefinnes, är sedan länge klart uppvisat, och om riksdagen biträder det i årets proposition framställda och ur pedagogisk synpunkt välmotiverade förslaget att minska elevantalet i läroverkens parallellavdelningar, kommer givetvis detta behov att göra sig ännu mera kännbart. Belysande i detta avseende var också departementschefens yttrande i fjolårets proposition, vari bl. a. anfördes följande:

»Jag har redan framhållit de stora svårigheter, som i Stockholm möta, då det gäller att bereda plats å gymnasiet för de lärjungar från statens därvarande realskolor, som önska fortsätta sina studier till studentexamen. Dessa svårig-

heter hava under årens lopp skärpts ej blott på den grund, att lärjungeantalet vid statsläroverken i Stockholm undan för undan ökats, medan antalet dylika läroverk alltsedan år 1904 varit oförändrat och ej heller någon utvidgning med gymnasium under denna tid ägt rum vid någon realskola, de hava ökats jämväl däraf, att en helt ny grupp av aspiranter till gymnasieundervisning under de allra sista åren uppstått, nämligen lärjungar från den mycket omfattande kommunala mellanskola, som inrättats i Stockholm. Då nu redan de högre allmänna läroverkens egna lärjungar i realskolan varit nog talrika att i regeln till största delen fylla respektive läroverks gymnasium, har oftast blott ett jämförelsevis mycket ringa antal platser funnits att tillgå för den mängd lärjungar, som från statsrealskolorna och på sistone även från mellanskolan önskat övergå till gymnasium.»

I fortsättningen framhölls därjämte, att medan flickorna i många landsortsstäder enligt riksdagens beslut 1923 vunnit tillträde till de allmänna läroverkens gymnasier, så har i Stockholm möjligheten för flickor att utbilda sig för avläggande av studentexamen varit begränsad till kostsam undervisning vid privata läroanstalter. Det på denna omständighet grundade behovet av att vid det ifrågasatta nya gymnasiet bereda utrymme även för kvinnliga lärjungar kommer emellertid icke längre att föreligga, såvida riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag om upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor i Stockholm. Ett nyupprättat gymnasium å Kungsholmen torde därför böra avses allenast för gossar och behöver därför icke heller givas den stora omfattning, som förra året ifrågasattes. Att behovet av ett gossgymnasium av dessa dimensioner alltjämt är synnerligen starkt motiverat, framgår tydligt vid tanken på Kungsholmens snabba tillväxt i fråga om invånarantal och de många raskt uppväxande förortssamhällena västerut, Äppelviken, Smedslätten, Ulfunda m. fl., som också måste räknas såsom tillhörande Kungsholmsläroverkets naturliga område. Ytterligare ett skäl har på senaste tiden tillkommit, nämligen det beslut, som stadsfullmäktige i Stockholm fattat om förläggande till Kungsholmen av kommunala mellanskolans byggnad, som för närvarande är under uppförande vid Hantverkaregatan. Hittills ha denna skolas lokaler varit spridda över stadens olika delar, men när skolan på detta sätt till stor del förlägges till Kungsholmen, blir givetvis behovet av möjlighet till fortsatt utbildning för dess lärjungar mera koncentrerat till nämnda stadsdel.

Redan nu måste ett mycket stort antal f. d. elever vid Kungsholmens realskola — mellan ett- och tvåhundra — för sin gymnasiala utbildning på långa och tidsödande vägar förbi sitt gamla läroverk söka sig fram till gymnasierna i stadens centrala eller östliga delar. Höstterminen 1926 bodde sålunda enligt på grundval av 1926—1927 års läroverkskatalog uppgjord statistik ej mindre än 281 gymnasister på Kungsholmen, i Rörstrandsområdet fr. o. m. S:t Eriks-gatan västerut samt i villastäderna Ulfunda, Äppelviken, Smedslätten och Ålsten. Av dessa reste 89 elever till Norra latinläroverket, 94 elever till Norra realläroverket, 44 till Nya Elementarskolan, 34 till Södermalms och 20 till Östermalms högre allmänna läroverk. Av nämnda 281 lärjungar ha 181 sina bostäder så belägna, att de måste resa förbi det nuvarande läroverket å Kungs-

holmen för att efter 20 till 45 min. spårvägsresa nå fram till ett läroverk på Norr-, Söder- eller Östermalm. Dessa elever kunna alltså icke under flertalet skoldagar i veckan beredas den ur hälsosynpunkt viktiga förmånen av ett varmt frukostmål i hemmet. Då de måste resa hemifrån vid 7-tiden på morgonen och icke återkomma förrän kl. 4 à 5 på aftonen, få de flesta icke utom söndagarna se sitt hem vid dagsljus under en lång tid av året. Om däremot nämnda 181 elever hade sin undervisning förlagd till läroverket å Kungsholmen, skulle alla (jämväl de som bo i Äppelviken och Smedslätten etc.) kunna resa hem till frukost.

De säregna skolvägsförhållanden, som till följd av Stockholms snabba utvidgning åt väster f. n. äro rådande för Kungsholmens stadsdel, belysas ännu påtagligare därav, att ej mindre än 263 lärjungar, som tillhöra realskolans kl. 1—6, ehuru boende på Kungsholmen eller västerut från S:t Eriksgatan, äro inskrivna i läroverk på Norr, Östermalm och t. o. m. Södermalm. Orsaken härtill ligger i främsta rummet däri, att man på så sätt velat vid flyttning från klass 5 tillförsäkra sig en plats på gymnasiet. Ty än i dag består den orättvisa olikställigheten mellan högre läroverk och realskola, att en gosse från klass 5 vid ett högre läroverk — även om han har mycket släta betyg — enligt praxis intages i sitt eget läroverks gymnasium med förbigående av en realskolgosse, som kan ha höga betyg i samtliga ämnen.

Följande översikt ger en tydlig bild av fördelningen på Stockholms statsläroverk läsåret 1926—27 av elever, boende på Kungsholmen eller från S:t Eriksgatan räknat västerut (i Ulvsunda, Äppelviken, Smedslätten, Ålsten etc.):

	Antal elever
i Kungsholmens realskola, klass 1—6	413
i de 5 statsgymnasierna	281
i klass 1—6 vid huvudstadens 5 högre allm. läroverk	263
Summa	957 elever.

En jämförelse med de högre huvudstadsläroverkens elevantal visar, att icke ens det största, Södra latinläroverket, med sina 16 gymnasieavdelningar och 930 lärjungar har inom sin naturliga bostadsräjong så många elever som Kungsholmen och de västra villastäderna. Härtill kommer, att med Kungsholmsräjongens långsträckta bostadsområde (från Ålsten till Stockholms stadshus c:a 7 1/2 km.), med övriga stadsdelar sammanhängande endast medelst trenne broar, ökas resornas längd och besvärlighet.

De här framhållna svårigheterna i fråga om Kungsholmens och de västra förstädernas gymnasieundervisning ha skolmyndigheterna tidigare visat sig behärta och framställt en snar lösning såsom önskvärd jämväl ur undervisningssynpunkt.

I sitt tillstyrkande år 1919 till ett gymnasium å Kungsholmen yttrade sålunda skolöverstyrelsen: »Det gäller om flertalet av de lärjungar vid de högre Stockholmsläroverken, som äro bosatta på Kungsholmen — inalles 216¹ — att

¹ K. skolöverstyrelsen har här räknat endast med de å själva Kungsholmslandet boende.

de hava alldeles för långt till sin skola, och i särskild grad gäller detta om de lärjungar, som tillhöra något av de med Kungsholms församling inkorporerade villasamhällena.» Genom upprättandet av ett gymnasium på Kungsholmen skulle sålunda »en från undervisningens synpunkt högeligen önskvärd jämnare fördelning av de till de olika stadsdelarna hörande lärjungarna komma till stånd». Även skolkommissionen betonade, att toge man hänsyn till läroverkens förläggning inom huvudstaden, vore behovet av ett gymnasium å Kungsholmen kännbart, särskilt på grund av dess hastiga utveckling och kommunalförvaltningens koncentration därstädes; samtidigt ville kommissionen »som ett avgjort missförhållande beteckna, att huvudstadens *samtliga* högre läroverk och statsunderstödda goss- och samskolor, med undantag av Södermalms läroverk, förlagts till stadens östra och norra delar». Senare föreslog också skolkommissionen, att å Kungsholmen skulle upprättas ett latin- och realläroverk för gossar.

Då riksdagen nu går att behandla frågan om det högre skolväsendets organisation, synes rätta ögonblicket också vara inne att förverkliga detta förslag och därmed tillmötesgå ett icke blott för Kungsholmens utan för hela huvudstadens skolväsen viktigt önskemål.

Vad lokalfrågan angår, lär denna få anses löst, sedan Stockholms stadsfullmäktige genom sitt beslut i ärendet 19 nov. 1923 torde få anses ha förbundit sig att för ett eventuellt gymnasium å Kungsholmen genom tillbyggnad och t. v. förhyrning anskaffa nödiga lärosalar m. m.

Beträffande det nya gymnasiets organisation synas starka skäl — däribland icke minst hänsynstagandet till den till Kungsholmen förlagda kommunala mellanskolans elever — tala för att i likhet med vad som i kungl. propositionen föreslås beträffande gymnasierna vid latinläroverket å Norrmalm, realläroverket å Norrmalm och läroverket å Södermalm, läroverket å Kungsholmen erhåller såväl fyraårigt som treårigt gymnasium. Av de två parallellavdelningar, som nu till en början synas böra samtidigt upprättas, skulle i så fall den ena anordnas såsom fyraårigt latingymnasium, den andra som treårigt realgymnasium.

Vid beräkning av kostnaden för Kungsholmsläroverkets utvidgning förutsättes, att båda gymnasielinjerna successivt upprättas från och med höstterminen 1928. Beträffande det 4-åriga latingymnasiet har räknats med nu gällande timplan, beträffande det 3-åriga realgymnasiet har räknats med den av skolkommissionen föreslagna (betänkande I: 1 sid. 341). Med iakttagande av att rektors tjänstgöring minskas med 4 timmar, då realskolan övergår till högre allmänt läroverk, kommer antalet lärartimmar i läsämnen, som gymnasiets upprättande medför, att under de 4 första åren utgöra resp. 60, 118, 178 och 210. Antalet tillkomna klassavdelningar är resp. 2, 4, 6 och 7.

För bestridande av denna undervisning erfordras

1928—1929	2 lektorer och 16 timplärartimmar,
1929—1930	4 lektorer, 1 extralärare och 6 timplärartimmar,
1930—1931	6 lektorer och 2 extralärare,
1931—1932	8 lektorer, 1 extralärare och 10 timplärartimmar.

Antalet teckningstimmar torde för de olika åren utgöra resp. 4, 7, 10 och 11; gymnastiktimmarna 4, 8, 12 och 12; musiktimmarna 2, 3, 4 och 4.

Till rektor torde böra utgå ett fyllnadsarvode av 1,100 kronor redan från och med år 1928—1929. Under åren 1928—1931 har räknats med en avlöning av 115 kronor per veckotimme för övningslärarnas undervisning men från och med budgetåret 1931—1932 med 120 kronor, varjämte för sistnämnda år även övningslärarnas undervisning i realskolan beräknats efter en med 5 kronor per veckotimme förhöjd avlöning, varvid dock iakttagits, att från det timantal, varmed undervisningen i teckning kommer att överskjuta 32, arvudet beräknats efter 90 kronor per veckotimme.

På grund av det anförda ha kostnaderna för läroverkets utvidgning beräknats till följande belopp:

budgetåret 1928—1929	. . . . .	kronor 15.990: —
» 1929—1930	. . . . .	» 30.335: —
» 1930—1931	. . . . .	» 45.240: —
» 1931—1932	. . . . .	» 55.345: —

På grund av det ovan anförda hemställer jag alltså, att riksdagen måtte besluta,

att Kungsholmens realskola i Stockholm skall från och med höstterminen 1928 utvidgas till ett fullständigt högre allmänt läroverk med fyraårigt och treårigt gymnasium, under villkor att Stockholms stad åtager sig att inom tid, som Kungl. Maj:t fastställer, utföra sådana omändrings- och utvidningsarbeten å det nuvarande läroverkshuset, som av Kungl. Maj:t godtages, att tillhandahålla bostad eller hyresersättning åt rektor samt att, intill dess av gymnasiets tillkomst föranledd ändring och utvidgning av läroverkshuset kan till fullo tagas i bruk, tillhandahålla lämpliga provisoriska lokaler.

Stockholm den 16 mars 1927.

Ivan Pauli.